

VEDLEGG 3:

BAKGRUNN FOR REVIDERING OG FORANKRING AV STRATEGI

I løpet av omstillingsperioden fra 2016 har det skjedd store endringer i lokalsamfunnet på mange områder, samtidig som man nasjonalt også diskuterer omstillingsmetodikk. Med viten om at det også ligger en diskusjon om SVUs videre rolle i de politiske miljø, fastsatte styret den 30. august 2022 i sak 28-22, følgende vedtak: «administrasjonen bes starte et arbeid for å revidere strategi- og handlingsplan i hht de endringer som har skjedd i Sør-Varangersamfunnet spesielt, men også hvordan man tenker nasjonalt rundt arbeidet med omstillingsarbeid». SVU ønsker å gjøre noen kraftige endringer i sin innsats i den resterende perioden, og via dette sette skikkelig moment for å ivareta en posisjon selskapet har jobbet opp og står relativt alene med å utfylle.

Endringer i lokalsamfunnet

Bakgrunnen for styrevedtaket ligger i de prosessene og endringene lokalsamfunnet står i. Originalt skulle omstillingsperioden vært avsluttet etter 2022, men med bakgrunn i resultater, tilgjengelige ressurser og covid-19 fikk SVU forlenget perioden ut 2024. I denne prosessen var det solid støtte fra kommunestyret i Sør-Varanger (KSV) og Troms- og Finnmark Fylkeskommune (TFFK). I etterkant av denne utsettelsen kom Putins invasjon av Ukraina, noe som igjen har rammet lokalsamfunnet på flere nivåer. Krigen har medført stor usikkerhet i lokalsamfunnet, der sentrale bedrifter har flagget fare for både nedbemanning og konkurs. I kjølvannet fikk Øst-Finnmark en relativt kraftig omstillingspakke, samtidig som vi ser at den næringen som skulle våkne etter covidpandemien, turisme og opplevelsesindustrien, ikke har klart å hente seg inn etter å ha tapt over 100 arbeidsplasser i pandemien (**1 2 3**).

Parallelt med den utviklingen lokalsamfunnet har gått igjennom, har også det lokale økosystemet endret seg betraktelig. Da Sør-Varanger ble omstillingskommune var det i hovedsak Kirkenes Næringshage (KNH), med et SIVA-program, som utgjorde det lokale utviklingsapparatet. SVU ble opprettet med en ansatt etter om lag et halvår. Barentssekretariatet har, og har hatt, en viktig posisjon, mens næringsarbeidet kan sies å ha hatt noe begrenset med aktivitet. Russland har heller ikke historisk sett vært et enkelt marked å gå inn i, samtidig som det skal fremheves at det er en god håndfull næringsaktører i Sør-Varangersamfunnet som har lyktes svært godt i dette markedet.

1 Sør-Varanger, Økonomi og næringsliv | Alle cruiseanløp i sommer er kansellert: – Vi antar at cruisene som går i retning av russiske områder, er avlyst (ifinnmark.no)

2 Tror Russlands krigføring skremmer turistene fra Kirkenes – NRK Troms og Finnmark

3 Sør-Varanger, Økonomi og næringsliv | Dobbeltsmell for næringslivet: – Russerne kommer definitivt ikke, og folk er begynt å dra til Granka (ifinnmark.no)

Utviklingsmiljøet i Sør-Varanger er i dag noe helt annet enn ved opprettelsen av SVU i 2016. KNH har blitt til regionale Orinor, med 11 ansatte (4) og to SIVA-programmer og vekstambisjoner. Underveis har også Handels og Serviceforeningen i Sør-Varanger blitt stiftet og i drift; Visit Kirkenes har modnet og er sentrale, Norsk-Russisk Handelskammer har åpnet kontor og reposisjonerer seg som Norsk Østeuropakammer og retter sin innsats mot nye markeder; Barentssekretariatet skal begynne å se mot Finland og Norden (5) - noe som trolig gjør dem mer aktuell for regionalt næringsliv enn tidligere; Kirkenes Fondsforvaltning er etablert - og må omstille seg grunnet sanksjoner, noe som forventes å gjøre dem mer attraktive for regionalt næringsliv; Sør-Varanger kommune har ansatt en egen nærings sjef – og har et betydelig næringsfond rettet mot samme tiltaksområde som SVU (fondet fikk også påfyll av Ukrainakrisepakken); og Innovasjon Norge har åpnet kontor i Kirkenes med en egen ansatt, noe som gjør at det viktigste statlige tiltaksapparatet er lettere tilgjengelig for næringslivet. Det er verdt å nevne at VarangerKraft har laget en ny konsernrolle med en utviklingsdirektør, samt at Kirkenes Havn har lansert en offensiv utviklingsstrategi. I tillegg har Kirkenes coworkingspacet Tivoli North (som var i sin spede start ved etablering i 2016), og eiendoms- og forretningsutviklerne HNDG som ønsker å utvikle gamle Kirkenes Sykehus til et student- og entreprenørskapssamfunn. UiT har tatt en større og synligere rolle, og Fagskolen i Nord har flyttet til byen og er på den måten både mer synlig og tilgjengelig. SVU, med snart 6-7 årsverk, forvalter både omstillingsprogrammet og de eksternfinansierte prosjektene «Kompetansepilot», «Øst-Finnmark Kunnskapssenter» (som Kompetansepiloten blir en del av), og «Kystutviklings senterpiloten». SVU har siden oppstart hentet inn ca 19,5 MNOK, der en betydelig finansieringsandel kommer igjennom disse kompetanseprosjektene (se vedlegg 4). Med andre ord, det er betydelig flere offentlige/semioffentlige aktører i hjelpeapparatet enn tidligere. Situasjonen er spesiell, særlig tatt i betraktning av det nå er en stor overlapp i virkemidler, uten at det har vært særskilt vekst i næringslivet totalt sett. Dette medfører at vi må tenke oss om hvordan dette får samspille på best mulig måte. Vår forståelse er at SVU- med sine ressurser, kompetanser, rammer og prosjekter – er det selskapet som relativt enkelt kan endre seg og ta en ny posisjon. En slik endring gjør at selskapet holdes relevant og bidrar konstruktivt til å øke det totale utviklingsarbeidet, samtidig som at de andre aktørene får også får større spillerom og tydeligere roller.

Forankring av strategiendring

Kommunal- og Distriktsdepartementet lanserte i juni 2022 en rapport fra Telemarksforskning (6) som bidrar til å sette regional omstilling, og omstillingsarbeidet i et nytt perspektiv. Rapporten kommer med flere kritiske bemerkninger rundt et ensidig fokus på arbeidsplasser og tilhørende metodisk tilnærming. SVU har i løpet av sin levetid forsøkt å påpeke faglig noen av de metodiske utfordringene rundt tellekanter (særlig på arbeidsplassstillingen), som Telemarksforskning tydelig legger fram. Våre erfaringsdata fra tilskudsarbeidet støtter også godt opp om Telemarksforskning sine funn. Telemarksforskning er spesielt opptatt av at det ofte er store demografiske utfordringer, og unike løsninger fra case til case som må besvares (se Vedlegg 2). Dette ønsker SVU å posisjonere seg for å jobbe med.

4 Ansatte i Orinor - Orinor AS

5 Barentssekretariatet vil satse på norsk-finsk samarbeid - SVA

6 Evaluering av ordningen med regional omstilling - regjeringen.no

SVU fikk sammen med NTNU og HNDG finansiert «Kystutviklingspiloten» over statsbudsjettet for 2023 (7 8). Tidlig i august tok vi kontakt med Kirkenes Næringsforening (KN) for å få forankring til dette prosjektet. Ordlyden fra styret i KN, som representerer om lag 100 bedrifter og derav majoriteten av det lokale næringslivet, synes det er særlig relevant å trekke fram.

«Intensjonsavtalen og støtteerklæring til prosjektet «den digitaliserte kysten» vedtas. Kirkenes Næringsforening mener dette må sees i sammenheng med satsing på utdanning og rekruttering av unge mennesker til regionen, og håper dette får en ytterligere satsing fra Sør-Varanger Utvikling AS». I tillegg la varaordfører i Sør-Varanger fram en intensjonsavtale for «Kystutviklingspiloten» med saksinfoen under i kommunestyret den 24. august 2022. Dette ble enstemmig vedtatt uten debatt:

For SVU sin del, og derav eieren Sør-Varanger Kommune, vil både Kystutviklingssenteret, tett koblet med Kunnskapscenter Øst-Finnmark (KØF), vise retning på ei viktig, og unik satsning framover som kan gå langt utover den fastsatte omstillingsperioden. Å ta med seg det beste fra omstillingsarbeidet, og koble dette med disse prosjektene, vil trolig være særlig gunstig når det nå er kommet vesentlig flere virkemiddel/hjelpeaktører/utviklingsinteressenter til Sør-Varanger enn det var da SVU ble startet i 2016. Den gang var det i hovedsak Kirkenes Næringshage og SVU, samt Tivoli North var i en tidlig fase, som utgjorde utviklingsapparatet. I dag er eksempelvis Orinor (tidligere Kirkenes Næringshage) større og mer slagkraftig enn noen gang, Tivoli North har enda sitt tilbud, mens Kirkenes Fondsforvaltning og Kirkenes Næringsforening veletablert, Visit Kirkenes og Handel og Serviceforeningen er i drift, Norsk-Russisk Handelskammer er til stede og restrukturerer sin innsats, Barentssekretariatet restruktureres til å se mer mot Finland, samt at SVK har ansatt egen næringssjef – og Innovasjon Norge skal ha en stedlig representant i Kirkenes. I ly av Varanger Kraft sin nyansettelse er det tydelig at de også ønsker å ta større grep i den regionale næringsutviklingen. Ergo, via Kystutviklingssenteret og KØF, koblet med det arbeidet SVU driver med, eksisterer det altså et mulighetsrom som kan sette SVU i en unik posisjon uten at det går på tvers av andre aktørers interesse.

Den 15. september 2022 ble også TFFK og Innovasjon Norge forespurt om hvordan de ser på SVUs strategiske endringer, med tilhørende endring i aktivitet og metode – da forankret i endrede lokale omstendigheter, hvordan man ser på omstilling nasjonalt og SVUs prosjektportefølje. Denne henvendelsen ble besvart 28. september fra TFFK:

Viser til henvendelse fra SVU angående dreining av handlingsprogram tilknyttet omstillingsprosjektet. Fylkeskommunen har hatt møte med Anne Helgesen i IN, og vi har i fellesskap kommet fram til at en eventuell slik dreining ikke vil komme i konflikt med programmets retningslinjer.

Det er å håpe på en konstruktiv og god prosess framover i rullering av handlingsprogrammet hvor øvrige sentrale aktører bør bidra inn. SVU bør sett ut fra fylkeskommunens ståsted vurdere ytterligere å forsterke den regionale dimensjonen i sitt arbeid, og selskapet bør vurdere å innta en forsterket koordinatorrolle mht virkemiddelbruken og pågående/framtidige utviklingsløp i Sør-Varanger og omegn.

I sum er SVU relativt godt posisjonert fra nasjonalt, regionalt og lokalt hold for å ta løs på de strategiske endringene.

7 Ser fram til samarbeid om nytt kystutviklingssenter i Kirkenes | NTNU Nyheter

8 Skal teste ut kystutviklingssenter i Aust-Finnmark - regjeringen.no